

Projekt

z dnia 9 grudnia 2013 r.
Zatwierdzony przez .....

(2013/102387)

Uchwała Nr .....
Rady Miasta Rybnika
z dnia ..... 2013 r.

w sprawie przyjęcia Programu Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2014-2015

Na podstawie:

- art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 182 ze zm.),
- art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.)

na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Zdrowia i Pomocy Społecznej,

Rada Miasta Rybnika
uchwała:

§ 1. Przyjąć Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2014-2015, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Odpowiedzialnym za wykonanie uchwały jest Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uchwały
Nr...../...../2013
Rady Miasta Rybnika
z dnia .....

**Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika
na lata 2014-2015**

Spis treści

I. Wprowadzenie	3
1. Usytuowanie dzielnic objętych działaniami w ramach Programu Aktywności Lokalnej	5
1.1. Usytuowanie i rys historyczny Niedobczyc	5
1.2. Usytuowanie i rys historyczny Boguszowice.....	7
1.3. Usytuowanie i rys historyczny Paruszowca-Piaski	7
2. Uzasadnienie działania	8
3. Mapa zasobów	13
3.1. Niedobczyce	13
3.2. Boguszowice	15
3.3. Paruszowiec-Piaski.....	17
4. Mapa potrzeb	18
5. Cele Programu	26
6. Grupy docelowe.....	26
7. Czas trwania Programu.....	27
8. Sposób i metody realizacji.....	27
8.1. Zasada I. Aktywna Integracja.....	27
8.1.1. Instrumenty aktywizacji zawodowej	27
8.1.2. Instrumenty aktywizacji edukacyjnej.....	28
8.1.3. Instrumenty aktywizacji zdrowotnej	28
8.1.4. Instrumenty aktywizacji społecznej	28
8.1.5. Pozostałe instrumenty stosowane w ramach aktywnej integracji.....	29
8.2. Zadanie II. Działania o charakterze środowiskowym	29
8.3. Zadanie III. Praca socjalna, w tym środowiskowa praca socjalna	29
8.4. Zadanie IV. Zasiłki.....	30
8.5. Zadanie V. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu.....	30
9. Budżet Programu	30
10. Harmonogram realizacji Programu na lata 2014-2015.....	34
11. Realizatorzy Programu oraz podział odpowiedzialności.....	34
II. Spis zdjęć, rysunków i tabel	35

I. Wprowadzenie

Zjawisko wykluczenia społecznego nie jest stanem nowym, jednakże dopiero w ostatnich latach zwrócono szczególną uwagę na przyczyny, skalę i jego zakres. Istnieje wiele kontekstów definiowania tego pojęcia. Jednym z nich jest podejście, w którym podkreśla się znaczenie dyskryminacji i braku zasadniczych praw oraz deprivację materialną. Zgodnie z tym nurtem niedostatecznie rozwinięte instytucje publiczne i obywatelskie ograniczają często możliwości działania pewnych jednostek lub grup, co oznacza, że wykluczenie może być rezultatem niewłaściwego działania systemu, czego konsekwencją jest także pozbawienie osób wykluczonych możliwości zmiany ich sytuacji. Innymi słowy, brak dostępu do praw politycznych oraz nierozwinięte instytucje życia obywatelskiego, ograniczają partycypację i możliwość podejmowania decyzji, co interpretuje się jako źródło wykluczenia społecznego¹.

Z jednej strony warunki życia rybniczian poprawiają się, z drugiej strony – istnieje grupa osób wykluczonych, którym pracę jest znaleźć najtrudniej: długotrwale bezrobotnych, przyzwyczajonych do życia z zasiłków i dotacji, nie wierzących w zmianę swojej sytuacji. Na tym tle najpoważniejszym wyzwaniem wydaje się przerwanie zakłętego kręgu dziedziczenia negatywnych wzorców funkcjonowania. Dlatego tworzenie się i rozwój underclass, jest jednym z poważniejszych problemów społecznych. Underclass rozumiana jest jako zbiorowość jednostek ulokowanych w bezpośredniej bliskości przestrzennej, która funkcjonuje poza głównym nurtem życia społecznego². Charakterystyczne dla nich jest przyjmowanie strategii życiowych, polegających na zapewnieniu minimum potrzeb egzystencjonalnych, nie planowanie przyszłości. Powstawaniu takich zbiorowości unedrclass sprzyja przede wszystkim zgrupowanie mieszkań socjalnych na jednym obszarze.³ Ludzi z rejonów underclass charakteryzuje z jednej strony brak perspektywnej orientacji, czyli zapewnianie tylko minimalnego poziomu zaspokojenia potrzeb pozwalających na egzystencję bez rozpatrywania możliwości zmiany swojej sytuacji życiowej. Bierność członków tej społeczności i strategię życiowe z niej wynikające, przejmowane są przez następne pokolenia, co prowadzi do reprodukcji biedy, a przede wszystkim przeświadczenia o niemożności wpływu na własne życie. Taka reprodukcja wzorców kulturowych, powodujących poszerzanie się enklaw biedy, występuje także w Boguszowicach, Niedobczycach i na Paruszowcu-Piaski. Dotychczasowa praktyka pomocy społecznej nie jest w stanie skutecznie walczyć z tym problemem. Rozwiązaniem alternatywnym jest rozwój trzeciej metody pracy socjalnej, realizowanej w ramach Programu Aktywności Lokalnej, tj. organizowanie społeczności lokalnej. Metoda opiera się na założeniu, że efektywne wspomaganie oraz pełna integracja ze społeczeństwem osób i rodzin, szczególnie ze środowisk i obszarów marginalizowanych, nie są możliwe bez odpowiedniego zmieniania ich środowiska życia, w tym społeczności lokalnej, w której żyją⁴. Rozwój społeczności lokalnej, niezbędny do wprowadzenia trwałych zmian w obszarach underclass, ma na celu nie tylko zwalczanie ubóstwa i nierówności społecznych, ale także tworzenie aktywnego obywatelstwa, angażowanie ludzi we wspólne działanie na rzecz zbiorowości⁵. Celem takich działań jest wzmocnienie pewności siebie, tworzenie podmiotowości ludzi, budowanie lokalnych sieci współpracy.

Program Aktywności Lokalnej daje możliwość realizowania działań zaradczych w obszarze underclass. Pozwala na realizowanie pracy socjalnej wszystkimi trzema metodami pracy socjalnej, ze szczególnym naciskiem na metodę organizowania społeczności lokalnych. Pozwala na budowanie kapitału społecznego klientów pomocy w społeczności lokalnej, czyli na odbudowaniu ich więzi z innymi ludźmi. W tym pomagać mogą partnerstwa lokalne dla realizacji celów społecznych.

¹ S. Golimowska, E. Tarkowska, I. Kopińska (red.) *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Badania, metody, wyniki*. IPiSS, Warszawa 2005

² Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”, s. 131-139

³ jw., s. 133

⁴ Tomasz Kaźmierczak, Barbara Bąbska, Magdalena Popłońska - Kowalska, Marek Rymsza „Środowiskowe role zawodowe pracownika socjalnego”, Maj 2013, s. 7

⁵ Alan Baarr, Stuard Hashagen, *Jak osiągnąć lepszy rozwój społeczności lokalnych. Podręcznik do planowania i ewaluacji*, s. 9

Program Aktywności Lokalnej to działania realizowane na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz rozwiązywania problemów społeczności lokalnej, mające na celu udzielenie wsparcia, ukierunkowanego na zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym oraz rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych. Istotne staje się podejście zakładające spojrzenie całościowe - nie tylko na jednostkę, ale także na otoczenie. Z jednej strony kładziony jest nacisk na rozwój osobowościowy uczestników Programu, który w założeniu ma prowadzić do powrotu na rynek pracy. Zwalczane są tu indywidualne bariery, utrudniające powrót na rynek pracy. Z drugiej strony - wsparciem zostanie otoczona rodzina, która jako fundament życia społecznego, powinna od samego początku być wspierana w napotykanym trudnościach i tak ukierunkowywana, by mogła w przyszłości umiejętnie i samodzielnie rozwiązywać problemy. Działaniami objęta ma zostać nie tylko najbliższa rodzina, ale i otoczenie jednostki, gdyż daje to możliwość skutecznej walki z wykluczeniem społecznym.

Dla skutecznej pracy metodą organizowania społeczności lokalnej, konieczne są zmiany w organizacji i funkcjonowaniu ośrodków pomocy społecznej, uwzględniające tworzenie sprzyjających warunków dla pracowników, zajmujących się animacją środowiskową⁶. Z drugiej strony proces zmian odbywa się powoli, zmiany w ludziach nie zachodzą z dnia na dzień, ważne jest upodmiotowienie klientów ośrodka – osób wykluczonych społecznie, niezbędne jest wytworzenie sprawstwa i wiary w możliwość zmiany na lepsze. To powoduje trudność w udowodnieniu i pokazaniu konkretnych dowodów zmiany w środowiskach wykluczonych społecznie.

Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2014-2015, zwany dalej „Programem” lub „PAL”, jest realizowany w ramach projektu „Skorzystaj z szansy”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Działania o charakterze aktywizacyjnym oraz integracyjnym wskazane w PAL, skierowane są do mieszkańców Rybnika: Boguszowic, Niedobczyc i Paruszowca-Piaski. Mają one na celu przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu na poziomie subiektywnego odczucia społeczności lokalnych tych dzielnic, ale również na poziomie obiektywnej oceny innych mieszkańców Rybnika. Realizacja PAL wpłynie również na stworzenie pozytywnego wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku. Program jest aktualizacją wcześniej już realizowanych działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej:

- „*Moja dzielnica - moje miejsce*” (realizowany w Boguszowicach od 2009 roku),
- „*Czas na zmiany*” (realizowany w Niedobczycach od 2011 roku),
- „*Dzielnica z pomysłem*” (realizowany w dzielnicy Paruszowiec-Piaski od 2012 roku).

Program jest zgodny z:

1. ustawą z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 182 ze zm.). Art. 3 ust. 2 ustawy stanowi: „*zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem*”;
2. Narodową Strategią Integracji Społecznej dla Polski. Celem Strategii jest: wspieranie integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie. Cel ten ma być osiągnięty przez zachęcanie wszystkich obywateli do społecznej odpowiedzialności i aktywnego zaangażowania w walce przeciw społecznemu wykluczeniu, promowanie i motywowanie do działania przez same osoby zagrożone wykluczeniem lub wykluczone, promowanie i motywowanie do pracy społecznej na rzecz integracji swego środowiska, pomoc osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz samopomoc;
3. Strategią Polityki Społecznej na Lata 2007-2013, przyjętej przez Ministerstwo Polityki Społecznej. Celami Strategii jest zbudowanie zintegrowanego systemu polityki państwa, prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego

⁶ <http://cal.boris.org.pl/> 19.01.2010 r.

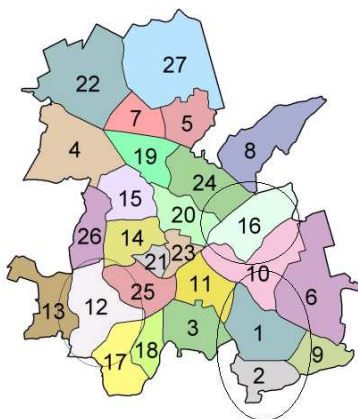
współuczestnictwa obywateli. Cele te będą realizowane poprzez kształtowanie świadomości obywatelskiej, promocję działań prospołecznych (wolontariatu, filantropii), wspieranie inicjatyw lokalnych jako formy skutecznego rozwiązywania problemów lokalnych, aktywizację wspólnot na rzecz uczestnictwa w życiu publicznym, wspieranie samopomocowych form rozwiązywania problemów społecznych;

4. Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, w którym wskazano, że ważnym narzędziem na rzecz integracji lokalnej jest projekt CAL (Centra Aktywności Lokalnej), wspierający aktywizację społeczną;
5. Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020, w której w celu strategicznym: *przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu*, wskazano cel szczegółowy: *prowadzenie i wspieranie działań na rzecz włączenia osób, rodzin i grup do życia społecznego*;
6. Strategią Polityki Społecznej dla Miasta Rybnika na lata 2009-2015, przyjętą Uchwałą Nr 489/XXXV/2009 Rady Miasta Rybnika z dnia 21 stycznia 2009 r., zgodnie z którą Program Aktywności Lokalnej przyczyni się do realizacji celu generalnego Strategii: *tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia, sprzyjającego rozwojowi społecznemu Rybnika i jego mieszkańców oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu*.

1. Usytuowanie dzielnic objętych działaniami w ramach Programu Aktywności Lokalnej

Miasto Rybnik położone jest w południowo-zachodniej części województwa Śląskiego, w obrębie Kotliny Raciborsko-Oświęcimskiej na Płaskowyżu Rybnickim na wysokości 210-290 m n.p.m., nad rzeką Nacyną (dopływ Rudy) i Rudą (dopływ Odry). Północną część Miasta stanowi Wysoczyzna Golejowska. Miasto położone jest na południowy zachód od Katowic. Miasto tworzy 27 dzielnic, każda posiada swoją własną historię oraz kulturową odrębność.

Rys.1. Dzielnice Rybnika

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2004-2006

Dzielnice Rybnika: 1. Boguszowice-Stare, 2. Boguszowice-Osiedle, 3. Chwałowice, 4. Chwałęcice, 5. Golejów, 6. Gotartowice, 7. Grabownia, 8. Kamień, 9. Kłokocin, 10. Ligota - Ligocka Kuźnia, 11. Meksyk, 12. Niedobczyce, 13. Niewiadom, 14. Maroko-Nowiny, 15. Orzepowice, 16. Paruszowiec-Piaski, 17. Popielów, 18. Radziejów, 19. Rybnicka Kuźnia, 20. Rybnik-Północ, 21. Smolna, 22. Stodoły, 23. Śródmieście, 24. Wielopole, 25. Zamystów, 26. Zebrzydowice, 27. Ochojec

1.1. Usytuowanie i rys historyczny Niedobczyc

Dzielnica Niedobczyce jest położona na kilku wzgórzach oraz w rozległej dolinie wzdłuż rzeki Nacyny. Od południa Niedobczyce sąsiadują z miastem Radlin, ze wschodu z Dzielnicą Popielów,

z zachodu Niewiadomiem, z północnego wschodu z Zamysławem oraz Zebrzydowicami z północnego zachodu⁷.

Zgodnie z przeprowadzoną analizą, przedstawioną w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rybnika*⁸, rozwój Rybnika następuje głównie na osi północ-południe, poprzez wypełnianie struktury osadniczej dzielnic: Zamysłów, Orzepowice, Wielopole, Golejów, Niedobczyce, Popielów i Ochojec.

Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, śródmiejska, osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do rejestru zabytków) oraz blokowiska. Tereny dawnej kopalni „Rymer” zostały poddane ponownemu zagospodarowaniu, gdzie utworzono strefę przemysłową. Dawne zwałowiska zrekultywowano. Na wskazanym terenie znajduje się również wpisany do rejestru zabytków park przyosiedlowy, przylegający do ulic Paderewskiego i Barbary. Nadal odczuwalne są szkody górnicze, chociaż kopalnia „Rymer” już nie funkcjonuje. W Niedobczycach występują oznaki biologicznej degradacji terenu, jako wynik prowadzonej eksploatacji węgla kamiennego. Na powierzchni ujawniają się szkody górnicze w postaci uszkodzeń obiektów kubaturowych oraz obiektów infrastruktury technicznej, zmian rzeźby terenu i tworzenia się bezodpływowych zalewisk⁹.

Według zapisów *Studium uwarunkowań (...)* Dzielnica Niedobczyce jest objęta programami naprawczymi i poddana rewitalizacji. Na jej terenie znajduje się zabudowa zaliczona do strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej - teren zabudowy osiedla robotniczego „Rymer” w Niedobczycach.¹⁰ Z *Lokalnego Programu Rewitalizacji* wynika, że konieczne są również inwestycje w zakresie przestrzeni publicznych (drogi, chodniki, mała architektura, poprawa estetyki budynków), a także niezbędne są inwestycje w poprawie infrastruktury społecznej. Planowany jest także rozwój funkcji usługowych, które umożliwią zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Powinno się to przyczynić także do zmniejszenia natężenia i koncentracji problemów społecznych, których nasilenie jest odczuwalne w tej części miasta.

Wieś Niedobczyce sięga swoimi początkami XIII wieku. Głównym zajęciem mieszkańców Niedobczyc było rolnictwo, hodowla zwierząt, a zwłaszcza hodowla ryb w stawach¹¹. Pierwsza wzmianka o Niedobczycach pochodzi z 1211 roku. W 1218 roku wieś podarowano klasztorowi Norbertanek z Rybnika. Najprawdopodobniej nazwa pochodzi od imienia dawnego pana tej miejscowości: Niedobka czy Niedobki. W XIII wieku Niedobczyce nie mogły mieć więcej niż 30 mieszkańców. Pierwsze dokładniejsze dane z około 1600 roku mówią, że w Niedobczycach były 24 domostwa, czyli około 190 mieszkańców. Do 1791 roku liczba mieszkańców wzrosła. W połowie XIX wieku otwarto linię kolejową Rydułtowy-Rybnik -Orzesze. Przystanki były między innymi w: Rydułtowach, Niewiadomiu, Niedobczycach i Rybniku. Wskutek powstania kolei i rozwoju przemysłu węglowego (m.in. w Rydułtowach), w 1858 roku Niedobczyce liczyły już 617 mieszkańców, zasiedlających 92 domy. Przełomowym wydarzeniem dla Niedobczyc było wybudowanie w latach 1892-96 kopalni, która z czasem otrzymała niemiecką nazwę „Romer”. W 1904 roku wybudowano szkołę nr 1 (obecnie SP nr 21), a w 1912 roku szkołę nr 2 (obecnie Gimnazjum nr 11). W 1921 roku został wybudowany kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa. W 1936 roku zmieniono nazwę kopalni na podobnie brzmiącą „Rymer” - ku czci pierwszego wojewody śląskiego Józefa Rymera. Kopalnia ta spowodowała dynamiczny rozwój Niedobczyc, które już w 1910 roku liczyły ok. 3 tys. mieszkańców, zaś w 1931 roku aż 6 tys. Miejscowość powiększała się bardzo dynamicznie i w 1955 roku w połączeniu z Niewiadomiem Dolnym i Górnym, Popielowem i Radziejowem uzyskała prawa miejskie. Ten stan trwał do 1975 roku, kiedy Niedobczyce stały się jedną z dzielnic Rybnika. W 1968 roku uruchomiono pierwszą linię autobusową Rybnik-Biertułtowy, a nieco później Rybnik-Wodzisław.¹² W połowie lat 90. XX wieku, kopalnia „Rymer” została postawiona w stan likwidacji i połączona z kopalnią Chwałowice. Związane to było z przemianami gospodarczymi, jakie miały miejsce w naszym kraju, co postawiło przyszłość

⁷ C:\ewcategory&catid=1&startpage=2&Itemid=39#category

⁸ Uchwała Rady Miasta Rybnika Nr 277/XXII/2008 z dnia 24 stycznia 2008 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika

⁹ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, przyjęty Uchwałą Rady Miasta Rybnika 663/XLV/2009 z dnia 25.11.2009 r.

¹⁰ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013

¹¹ http://www.brs.yoyo.pl/index.php?option=com_content&task=archivecategory&year=2007&month=11&module=1

¹² Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013

Niedobczyc pod wielkim znakiem zapytania. Po latach przeobrażeń sytuacja się ustabilizowała i powoli dzielnica wchodzi na nową ścieżkę rozwoju. Obecnie w Niedobczycach zakończono budowę sieci kanalizacyjnej, remont mieszkań socjalnych oraz Domu Kultury.

1.2. Usytuowanie i rys historyczny Boguszowic

Boguszowice Stare i Osiedle są dzielnicami miasta Rybnika, które graniczą z Dzielnicami: Kłokocin, Gotartowice, Ligota - Ligocka Kuźnia, Meksyk, Chwałowice, a także Gminą Świerklany i Miastem Żory.

Pierwsze wzmianki o osadzie na terenie dzisiejszych Boguszowic pochodzą z 1000 roku. Pierwotna nazwa miejscowości nie jest znana, zaś obecna wywodzi się od imienia jej XIII-wiecznego właściciela Bogusława. Wieś została przekazana w ręce zakonu cystersów. Dzięki nim powstała już w XIV wieku boguszowicka parafia oraz wybudowano w 1717 roku drewniany kościółek pod wezwaniem Św. Wawrzyńca (zabytkowy kościółek został przeniesiony do Ligockiej Kuźni). Typowo rolnicza wieś zaczęła szybko się rozwijać po wybudowaniu na jej obrzeżach w 1916 roku kopalni „Bluechera” (dziś kopalnia „Jankowice”). Wraz z kopalnią zaczęło powstawać osiedle robotnicze, tzw. „familoki”, do których sprowadzali się przyjezdni, którzy znajdowali zatrudnienie w kopalni (w późniejszym okresie powstało całe osiedle mieszkaniowe). W okresie międzywojennym do najważniejszych inwestycji w gminie należało: wybudowanie kościoła Najświętszego Serca Pana Jezusa, Szkoły Podstawowej nr 16 (obecnie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 6) oraz utwardzenie dzisiejszej ulicy Małachowskiego. W latach 1962-1975 Boguszowice posiadały prawa miejskie i liczyły ok. 20 tysięcy mieszkańców. W 1975 roku zostały włączone do Rybnika. Stopniowo następował rozwój Boguszowic, by w końcu przyjąć formę dzisiejszą - dwóch dzielnic Miasta Rybnika.

1.3. Usytuowanie i rys historyczny Paruszowca-Piaski

Dzielnica Paruszowiec-Piaski położona jest na północny wschód od centrum miasta przy trasie Rybnik-Bytom. Paruszowiec-Piaski sąsiaduje z Przegędzą oraz dzielnicami miasta: Ligota - Ligocka Kuźnia, Rybnik-Północ, Wielopole oraz Kamień. Na terenie dzielnicy występuje zarówno zabudowa jednorodzinna, jak i osiedla dawnych kolonii robotniczych (wpisane do rejestru zabytków) oraz blokowiska. Średnia gęstość zaludnienia jest powyżej średniej w Mieście. Na tym terenie występują zabytki wpisane do rejestru zabytków, między innymi historyczne budynki dawnej Huty Silesia, stacja kolejowa Rybnik-Paruszowiec, zespół urbanistyczny osiedla przy ulicy Słonecznej, wiadukt i most kolejowy oraz osiedla dawnych kolonii robotniczych. Według *Zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika*, przyjętej przez Radę Miasta Rybnika Uchwałą Nr 535/XXXIV/2005 z dnia 27 kwietnia 2005 roku, teren zabudowy przemysłowej byłych zakładów Huty „Silesia” oraz unikalna konstrukcja przystanku kolejowego Rybnik- Paruszowiec powinny zostać objęte programami naprawczymi i poddane rewitalizacji¹³.

Zgodnie z *Programem Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika*, przyjętym Uchwałą Nr 292/XIX/2004 Rady Miasta Rybnika z dnia 24 marca 2004 roku, teren Dzielnicy Paruszowiec-Piaski należy do jednych z najbardziej zalesionych terenów Miasta. Prawie 32% powierzchni lasów i zadrzewienia występuje w Dzielnicach Paruszowiec-Piaski i Ligota¹⁴. Z kolei z *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013*, przyjętego Uchwałą Nr 663/XLV/2009 Rady Miasta Rybnika z dnia 25 listopada 2009 roku wynika, że „*Paruszowiec-Piaski to dzielnica uchodząca z jednej strony za enklawę spokoju i bezpieczeństwa. Z drugiej jednak strony, wskaźniki społeczne pokazują, iż koncentruje się tam wysoka stopa bezrobocia i duży poziom zagrożenia wykluczeniem społecznym. Sytuację potęguje fakt, że znikoma liczba mieszkańców jest zatrudnionych w firmach działających na terenach po byłej hucie. Dodatkowo wiele starszych budynków mieszkalnych („familoków”) wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych*”¹⁵.

¹³ Uchwała Nr 535/XXXIV/2005 Rady Miasta Rybnika z dnia 27.04.2005 r. w sprawie *zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika*, s. 55

¹⁴ *Program Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika* (Uchwała Nr 292/XIX/2004 Rady Miasta Rybnika z dnia 24.03.2004 r.), s. 103

¹⁵ *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013*, s.118

Nazwa Dzielnica Paruszowiec-Piaski historycznie składała się z trzech części: Paruszowca, Piasków i Zastawu. „Paruszowiec” wywodzi się prawdopodobnie od imienia „Parus”, „Piaski” wskazują na rodzaj tamtejszej gleby, zaś „Zastaw” zlokalizowany jest za stawem i rzeką Rudą. Nazwa pozostała jednak dwuczłonowa: Paruszowiec-Piaski¹⁶.

Na jej terenie w 1753 roku z inicjatywy hrabiego Emanuela Węgierskiego wybudowano hutę. Przez dłuższy okres była rozbudowywana i przechodziła z rąk do rąk (m.in. właścicielem został król Prus, następnie berliński bankier Izydor Mamrotha). Dopiero w 1898 roku huta zastąpiła z produkcji garnków i otrzymała nazwę „Silesia”. Dzięki jej istnieniu dzielnica rozwijała się, gdyż nie tylko była źródłem utrzymania (pracy), mieszkania w okolicznych „familokach”, ale na przestrzeni blisko 250 lat integrowała „miejscowych” z „przyjezdnymi”. Innym ważnym aspektem rozwoju dzielnicy było jej położenie na trasie kolejowej Rybnik-Katowice i Rybnik-Żory. Powstanie linii kolejowych na trasie Rybnik-Katowice (1856 rok) i Rybnik-Żory (1936 rok) spowodowało utworzenie dwóch przystanków: „Paruszowiec” i „Piaski”.

Pierwsza szkoła w dzielnicy znajdowała się przy obecnej ulicy Mikołowskiej, prawdopodobnie już w XVIII wieku. Najpierw drewniany, później murowany budynek został zburzony ok. 1910 roku, po wybudowaniu nowych szkół w Ligocie i na Piaskach. Z pewnością ważnym wydarzeniem było przyłączenie w 1926 roku Paruszowca do Rybnika. Z najnowszej historii dzielnicy należy odnotować utworzenie w 1989 roku samodzielnej parafii i budowa kościoła pod wezwaniem Św. Jana Sarkandra.

Aktualnie obszar dzielnicy zaliczany jest do terenów przemysłowych i produkcyjnych oraz terenów użytków poprzemysłowych¹⁷. W chwili obecnej tereny po nieczynnej hucie są znów wykorzystywane do celów produkcyjnych, o czym świadczą dobrze prosperujące na nich zagraniczne przedsiębiorstwa.

2. Uzasadnienie działania

Działaniami w ramach Programu Aktywności Lokalnej objęte będą dzielnice, w których kumulują się problemy i pojawia się problem dziedziczenia złych wzorców funkcjonowania społecznego. Boguszowice, Niedobczyce i Paruszowiec-Piaski były już wcześniej objęte działaniami w ramach Programu Aktywności Lokalnej „*Moja dzielnica - moje miejsce*”, „*Czas na zmiany*”, „*Dzielnica z pomysłem*”. Planowany Program jest kontynuacją działań na tych dzielnicach, gdyż zmiana funkcjonowania mieszkańców tych dzielnic wymaga dalszej długotrwałej pracy.

Dzielnica Niedobczyce oraz Boguszowice (łącznie Boguszowice Stare i Boguszowice Osiedle) należą do dzielnic o największej liczbie mieszkańców, zaraz po Dzielnicy Maroko- Nowiny. W 2012 roku liczba mieszkańców Niedobczyc wyniosła 12 668 osób, natomiast Boguszowic 19 313 osób. Dzielnica Paruszowiec-Piaski należy do dzielnic Miasta o średniej liczbie mieszkańców. Na koniec 2012 roku liczba mieszkańców wyniosła 3 989. Tabela 1 przedstawia dokładne dane demograficzne mieszkańców tych dzielnic.

¹⁶ <http://www.rybnik.eu/index.php?id=72>, 23.02.2012 r.

¹⁷ *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013*, s. 23

Tabela 1. Struktura demograficzna mieszkańców

Struktura demograficzna mieszkańców									
Obszar	Kobiety 0-18	Mężczyźni 0-18	Kobiety 18-60	Mężczyźni 18-65	Kobiety powyżej 60	Mężczyźni powyżej 65	Ogółem kobiety	Ogółem mężczyźni	Ogółem
Niedobczyce	1088	1212	3937	4432	1358	641	6383	6285	12 668
Paruszowiec-Piaski	448	447	1092	1191	572	239	2112	1877	3989
Boguszowice	1867	1941	6163	6760	1780	802	9810	9503	19313

Źródło: Urząd Miasta Rybnika

Struktura demograficzna mieszkańców ma duże znaczenie w planowaniu działań, zmierzających do trwałych zmian w środowisku. Poniższy wykres pozwala zaobserwować liczbę osób będących w wieku aktywności zawodowej. Łącznie jest w Niedobczycach 66,08% mieszkańców w wieku aktywności zawodowej w stosunku do ogółu mieszkańców, na Paruszowcu-Piaskach 57,2%, natomiast w Boguszowicach 66,9%. Z danych wynika, że w Niedobczycach 15,8% mieszkańców jest w wieku powyżej 60 lat, na Paruszowcu-Piaskach 20,33%, natomiast w Boguszowicach 13,37%.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku, zwanego dalej „Ośrodkiem” wynika, że w ramach Punktu Terenowego nr 4, mieszczącego się w Rybniku przy ulicy Białych 7, w 2012 roku z pomocy skorzystało 428 środowisk, z czego w rodzinach objętych pomocą było 1070 osób. W ramach Punktu Terenowego nr 3, mieszczącego się w Niedobczycach przy ulicy Andersa 14, w 2012 roku z pomocy skorzystało 407 środowisk (w rodzinach objętych pomocą było aż 1103 osoby. Natomiast dane Punktu Terenowego nr 1, mieszczącego się w Boguszowicach-Osiedle przy ulicy Patriotów 11, wskazują, że w 2012 roku z pomocy skorzystało 532 środowisk (w rodzinach objętych pomocą było 1374 osoby). Liczba rodzin korzystających z pomocy stale wzrasta.

Najczęstszymi powodami korzystania z pomocy było ubóstwo, które we wszystkich dzielnicach wskazano jako najczęstszy powód korzystania z pomocy (w Boguszowicach dotknęło 356 rodzin, Niedobczycach 290, natomiast na Paruszowcu-Piaskach 310). Drugim powodem korzystania z pomocy było bezrobocie, które dotyczyło w Boguszowicach 355 rodzin, w Niedobczycach 290 i na Paruszowcu-Piaskach 266 rodzin. Bardzo dużo rodzin korzysta z pomocy z powodu niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby. Dane statystyczne Ośrodka wskazują, że tereny te należą do dzielnic o skumulowanych problemach społecznych.

Tabela 2. Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2012 roku

Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2012 roku						
Powód korzystania z pomocy	Punkt Terenowy Boguszowice		Punkt Terenowy Niedobczyce		Punkt Terenowy Paruszowiec-Piaski	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	356	882	290	758	310	761
Bezdomność	15	42	7	14	17	28
Potrzeba ochrony macierzyństwa	12	42	20	86	27	100
Wielodzietność	46	249	38	224	31	163
Bezrobocie	355	961	250	691	266	716
Niepełnosprawność	221	520	155	395	183	401
Długotrwała lub ciężka choroba	137	323	108	252	142	314
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	31	96	62	204	126	358
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna)	128	399	79	261	77	250
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina wielodzietna)	41	216	30	171	40	206
Alkoholizm	86	164	60	114	56	118
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	17	31	19	30	13	29
Zdarzenie losowe	5	11	3	11	4	12
Przemoc w rodzinie	11	39	9	27	16	45
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	1	4	0	0
Brak problemu	1	4	2	2	3	8
Inne	18	48	28	71	14	41

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Dane zgromadzone w Dziale Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Ośrodka wskazują, że problem niepełnosprawności na terenie badanego obszaru jest znaczny. W bazie osób niepełnosprawnych na koniec 2012 roku znajdowało się na terenie Boguszowic 837 osób, Niedobczyc 527, natomiast na Paruszowcu-Piaskach 267 osób. Ponadto, aż 221 rodzin z Boguszowic, 183 z Paruszowca-Piaski i 155 z Niedobczyc korzystało z pomocy Ośrodka z tytułu niepełnosprawności i 142 rodziny z Paruszowca-Piaski, 137 z Boguszowic oraz 108 z Niedobczyc korzystało z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Należy zauważyć, że dokładna liczba osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności jest trudna do oszacowania.

Poniższa tabela ilustruje liczbę osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby mieszkańców. Największy odsetek osób zarejestrowanych w bazie danych osób niepełnosprawnych Ośrodka w stosunku do liczby mieszkańców jest w Dzielnicy Paruszowiec-Piaski (6,69%). W Niedobczycach i Boguszowicach odsetek osób niepełnosprawnych wynosi 4,16% i 4,33%.

Tabela 3. Liczba osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby mieszkańców

Liczba osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby mieszkańców		
Obszar	Liczba osób niepełnosprawnych w bazie danych Ośrodka (%)	Liczba mieszkańców dzielnicy (%)
Niedobczyce	527 (4,16%)	12 668 (95,87%)
Paruszowiec-Piaski	267 (6,69%)	3989 (93,31%)
Boguszowice	836 (4,33%)	19313 (95,67%)

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku

Działający w strukturach Ośrodka Zespół Przeciwdziałania Przemocy pozwala określić poziom występującego problemu przemocy na wskazanym terenie. W 2013 roku Zespół otrzymał 118 zgłoszeń z Boguszowic o występowaniu przemocy (w tym 10 dotyczyło przemocy ze strony mężczyzn), 50 zgłoszeń z Niedobczyc (3 mężczyzn) oraz 30 zgłoszeń z Paruszowca-Piaski (11 mężczyzn). Odsetek rodzin, które dotyka problem przemocy na terenie Boguszowic jest dosyć wysoki w porównaniu z pozostałymi dzielnicami miasta.

Zgodnie z „Programem zapobiegania przestępczości oraz ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli na terenie miasta Rybnik” analiza zagrożeń przestępczością wskazuje na wzrost zagrożenia wraz ze wzrostem zagęszczenia liczby osób przebywających na danym terenie¹⁸. Stąd też duże zagrożenie jest na terenie blokowisk, znajdujących się na terenie Paruszowca-Piaski, w szczególności na terenie bloków socjalnych. Także rejon Boguszowic i Niedobczyc stanowi, zaraz po centrum miasta Rybnika, drugą strefę zagrożenia przestępczością, która wymaga stałego patrolowania ze strony Policji i Straży Miejskiej. W *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Rybnika* wskazano, że głównym problemem jest zagrożenie przestępczością na terenie dużych osiedli oraz w parkach, szczególnie ze strony młodzieży, jak również osób będących pod wpływem alkoholu, co występuje na tych terenach.

Dane statystyczne Komisariatu Policji w Boguszowicach, który swym zasięgiem obejmuje teren Paruszowca-Piaski wskazują, że w 2012 roku odnotowano na tym terenie: 964 interwencji Policji oraz 192 przestępstw. Na terenie Boguszowic w 2012 roku odnotowano 2575 interwencji Policji oraz 324 przestępstw. Natomiast w Niedobczycach 502 interwencji oraz 115 przestępstw.

W opracowaniu „Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w Rybniku (...) znajduje się potwierdzenie skumulowania problemów.¹⁹ W dokumencie tym określono, że na terenie Niedobczyc, Boguszowic Osiedla oraz Paruszowca-Piaski tworzy się lokalna i regionalna koncentracja ubóstwa, która sprzyja procesom utrwalania się, a nawet społecznego „dziedziczenia” negatywnych zjawisk. Z badań wynika, że tworzą się swoiste getta, występuje wyraźna odrębność przestrzenna, względna homogeniczność statusowa mieszkańców i zabudowy, niska przenikalność pomiędzy obszarem wyłączonym, a światem otaczającym. Wytworzone zostało poczucie odrębności społecznej, świadomościowej, enklawowości (wyłączenia), zarówno przez mieszkańców obszaru, jak i obserwatorów zewnętrznych. Obszarowi temu towarzyszy ubóstwo, wynikające z długotrwałego braku pracy, braku wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, wyuczona bezradność, bierność

¹⁸ Program Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Porządku Publicznego i Bezpieczeństwa Obywateli na terenie Miasta Rybnika (Uchwała Rady Miasta Rybnika Nr 402/XXXII/2008 z dnia 15 października 2008 r.)

¹⁹ Prof. zw. dr hab. Marek S. Szczepański i dr Weronika Słezak-Tazbir „Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego w Rybniku. Analiza obszaru badań, istniejących ram prawno-instytucjonalnych, przykłady działań oraz wnioski i wytyczne do strategii miasta”, s. 11-14

życiowa i skłonność do poprzestawania na małym. Widoczne jest pojawienie się prawników i profesorów biedy (ludzi, którzy do perfekcji opanowali wszelkie sposoby korzystania z pomocy społecznej), dezintegracji struktury rodzinnej, izolacji od spraw, którymi żyje ogół. Powstaje zjawisko dziedziczenia negatywnych zjawisk wśród młodego pokolenia.

W raporcie z badań z 2012 roku „*Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika*”²⁰ potwierdzone zostały miejsca, gdzie występują obszary tzw. underclass, na terenie Boguszowic to ulice Lompy i Patriotów, w Niedobczycach to ulice Andersa, Paderewskiego, częściowo Obrońców Pokoju, Weroniki, Rymera i Żwirowa. Natomiast na Paruszowcu-Piaski wyodrębniono ulicę Orgodowskiego, Przemysłową oraz ich najbliższe otoczenie. Podkreślane jest powstawanie na tych terenach strategii życiowych, polegających na zaspokajaniu tylko podstawowych potrzeb egzystencjonalnych. W środowiskach tych osoby nie dbają o potrzeby wyższego rzędu i nie mają sprecyzowanych planów na przyszłość. Wyniki badań wskazują, że największym problemem jest bezrobocie i dosyć znaczne ubóstwo. W Boguszowicach kumuluje się problem, związany z wandalizmem oraz chuligaństwem. Respondenci podkreślali także występowanie kradzieży i rozbojów.²¹

Zdjęcie 1. Familoki w Niedobczycach przy ulicy Andersa - zabytkowe osiedle górnicze

Źródło: <http://www.rybnik.com.pl/wiadomosci,miasto-wyremontuje-mieszkania-socjalne,wia5-3266-12599.html>

Przeprowadzone przez pracowników Zespołu Pracy ze Społecznością Lokalną Ośrodka spotkania na terenie dzielnic na przełomie 2010/2011 i 2011/2012 z przedstawicielami instytucji, działających na terenie dzielnic, nakreśliły bardzo ważny z punktu widzenia Programu obraz miejsc, gdzie realizowane będą PAL-e. Miejsca kumulacji problemów społecznych w rejonie Paruszowca-Piaski znajdują się w obrębie ulic: Przemysłowej, Słonecznej oraz Ogrodowskiego. Natomiast w Niedobczycach w obrębie ulic: Andersa, Barbary, Paderewskiego, Obrońców Pokoju. Podobna jest sytuacja w Boguszowicach, gdzie problemy kumulują się między innymi na ulicach: Lompy, Patriotów, Kadetów, Kuboszka i Wazów. Tam pojawia się charakterystyczna zabudowa osiedla górniczego - familoki. W ostatnim okresie poczyniono starania o poprawę warunków mieszkaniowych na wskazanych terenach (między innymi generalny remont bloków socjalnych przy ulicy Ogrodowskiego na Paruszowcu-Piaskach), jednak nadal brakuje tam zaplecza umożliwiającego rewitalizację społeczną tych terenów. Dlatego też, w celu integracji mieszkańców, działaniami objęta zostanie cała dzielnica, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc skumulowania problemów społecznych.

²⁰ Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „*Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika*, s. 223

²¹ jw., s. 115

Mapa zasobów

3.1. Niedobczyce

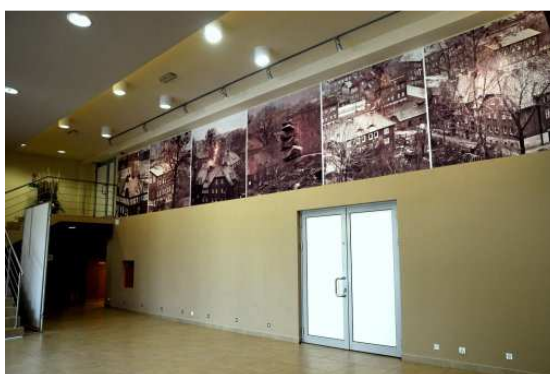
W Niedobczycach podejmowane są liczne inicjatywy, które mają zmienić zaistniałą sytuację. Dzielnica ta posiada duży potencjał instytucjonalny. Na jej terenie znajdują się następujące placówki oświatowe:

- Gimnazjum nr 11, wchodzące w skład Zespołu Szkół nr 5 im. J. Rymera,
- Przedszkole nr 23,
- Przedszkole nr 25,
- Szkoła Podstawowa nr 21 im. K. Miarki,
- Szkoła Podstawowa nr 22 im. J. Słowackiego,
- Zespół Szkół nr 5 im. J. Rymera.

Ponadto działalność prowadzą:

- Zespół Ognisk Wychowawczych w Rybniku przy ul. Barbary 22, w ramach którego działa m.in. placówka wsparcia dziennego (świetlica środowiskowa) dla dzieci w wieku 7-18 lat,
- Środowiskowy Dom Samopomocy „Cogito Noster” przy ul. Gen. Władysława Andersa 6 – dzienny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Działania mają na celu pomoc osobom chorym w podtrzymaniu efektów leczenia szpitalnego oraz integrację ze środowiskiem lokalnym. W ramach Domu działa Zespół Terapeutyczno-Rehabilitacyjny oraz Zespół Psychiatrii Środowiskowej, świadczący usługi terapeutyczno-edukacyjne dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania,
- Punkt Terenowy nr 3 Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przy ulicy Andersa 14, który swym zasięgiem obejmuje cztery dzielnice: Niedobczyce, Niewiadom, Radziejów i Popielów,
- Dom Kultury w Rybniku - Niedobczycach przy ul. Barbary 23, dysponujący dosyć bogatą ofertą, skierowaną do lokalnej społeczności (imprezy okolicznościowe, zajęcia grupowe: zespół tańca nowoczesnego „Vip”, „Mażoretki Astra” - formacja taneczna, Mażoretki „Enigma”, nauka gry na gitarze, instrumentach klawiszowych, flecie, klarnecie, saksofonie, zajęcia plastyczne i rękodzieła dla dzieci, sekcja szachowa, skat sportowy, sekcja foto „Forum Obiektywne”, taniec towarzyski dla dorosłych, kabaret „Suche Kluski” , chór Mickiewicz, zajęcia sportowe,
- Filie Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Konstantego Prusa w Rybniku w Rybniku przy ul. Niedobczyckiej 191 oraz ul. Górnośląskiej 138,
- Prywatny Dom Opieki „Senior” przy ulicy Wrębowej 21, zapewniający opiekę całodobową nad osobami starszymi.

Zdjęcie 2. Dom Kultury w Niedobczycach

Źródło: <http://www.rybnik.eu/index.php?id=68>

Na terenie tej dzielnicy prężnie działa Rada Dzielnicy Niedobczyce, jak również znajduje się parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, wybudowana w 1921 roku, która oprócz realizacji swojej misji, prowadzi także działalność społeczną (ochronkę, akcje charytatywne, organizuje zajęcia dla dzieci i młodzieży). W trakcie budowy jest także nowy Kościół pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej w Rybniku-Niedobczycach, który rozpoczął swoją działalność duszpasterską.

Należy również wspomnieć o organizacjach pozarządowych, realizujących liczne działania, skierowane do lokalnej społeczności, tj.:

- Stowarzyszenie na Rzecz Psychoprofilaktyki i Promocji Zdrowia Psychicznego „VALIDUS” przy ul. Gen. Władysława Andersa 6, którego celem jest promocja zdrowia psychicznego oraz integracja działań pomocowych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi, jak również kształtowanie i upowszechnianie postaw tolerancji i równego traktowania osób chorych psychicznie,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rybniku, prowadzące Warsztat Terapii Zajęciowej nr 2 przy ul. Gen. Władysława Andersa 14, który oferuje swoim uczestnikom terapię zajęciową w pracowniach: plastycznej, ekspresji artystycznej, ceramicznej, stolarskiej, komputerowej, krawieckiej, tkackiej, gospodarstwa domowego, wikliniarskiej. Ponadto w Warsztacie prowadzona jest rehabilitacja lecznicza i ruchowa, zajęcia rekreacyjno-sportowe oraz zajęcia z zakresu rehabilitacji społecznej,
- Miejska Orkiestra Dęta „Rybnik”, działająca przy Domu Kultury w Rybniku - Niedobczycach,
- Uczniowski Klub Sportowy przy ZSP nr 2 „Bushy”, przy ul. Józefa Rymera 24a,
- Międzyzakładowy Klub Sportowy „Rymer” przy ul. Józefa Rymera,
- Centrum Kreatywności Cogito przy ulicy Gabrieli Zapolskiej 1, które zajmuje się rozwijaniem kreatywności i rozwijania talentów,
- Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Katowicach Koło PZW Nr 74 Niedobczyce,
- Stowarzyszenie Miłośników Niedobczyc Rybnik mieszczący się przy ulicy Barbary 23, którego celem jest zabezpieczenie zabytkowych budowli dzielnicy Niedobczyce i ich konserwacja, współpraca z władzami konserwatorskimi i muzealnymi oraz organizowanie „Dni Niedobczyc”,
- Rybnickie Stowarzyszenie Muzyczne „JAZZ CLUB MIMOZA”, które zajmuje się organizacją imprez artystycznych, propagowaniem kultury wśród młodzieży.

Wskazując miejsca, gdzie można spędzać czas wolny wymienić należy park, w którym znajduje się plac zabaw i muszla koncertowa, dwa boiska sportowe - jedno z nich zbudowane zostało w ramach akcji ORLIK (przy ulicy Górnośląskiej). W Niedobczycach znajduje się również Ośrodek Hipoterapii im. J. Ślęzaka przy ul. Jabłoniowej 4. Ponadto, na terenach przemysłowych byłej kopalni od wiosny 2008 roku działa Centrum Wspinania CECHOWNIA - ścianka wspinaczkowa, otwarta dla każdego, bez względu na wiek i sprawność fizyczną.

W Niedobczycach działalność prowadzą również: placówka służby zdrowia NZOZ Axis Sp. z o.o. przy ul. Górnośląskiej 140B oraz trzy apteki. Na terenie byłej kopalni świadczone są także usługi rehabilitacyjne dla dzieci i dorosłych.

Badając środowisko lokalne należy wskazać na potencjał firm i przedsiębiorstw, działających na terenie dzielnicy, które z jednej strony zapewniają miejsca pracy mieszkańcom Niedobczyc, z drugiej - mogą być istotnym wsparciem przy realizowaniu działań planowanych w ramach Programu. Należy wymienić tutaj przede wszystkim firmę budowlaną Lubar, OPA - ROW, Cegielię „Dynabud” oraz sklepy Biedronka, piekarnię Kuźnik, Szendzielorz, Stryjewska.

3.2. Boguszowice

Boguszowice mają dosyć duży potencjał instytucjonalny. Na wskazanym terenie znajdują się instytucje edukacyjne, takie jak:

- Przedszkole nr 15,
- Przedszkole nr 18 wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 6 ,
- Przedszkole nr 19,
- Przedszkole nr 20,
- Przedszkole nr 39,
- Szkoła Podstawowa nr 16 wchodząca w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 6,
- Szkoła Podstawowa nr 18,
- Gimnazjum nr 5,
- Gimnazjum z oddziałami integracyjnymi nr 7,
- Zespół Szkół Nr 6 w Rybniku - Zespół Szkół Specjalnych w Rybniku.

Zaplecze sportowo-rekreacyjne na terenie Boguszowic jest dosyć bogate. Znajduje się tu Hala sportowa Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Rybniku wraz z krytą pływalnią, która w swojej ofercie ma saunę, siłownię, salkę bokserską, stoły do tenisa, salę do tenisa ziemnego, boisko, basen duży sportowy, basen rekreacyjny, gimnastykę korekcyjną w wodzie. W ramach zaplecza MOSiR działa klub rekreacyjno-sportowy „Sokół”, sekcja taekwondo, aerobic, trójbój siłowy oraz kulturystyka.

Prężnie działa również Dom Kultury w Rybniku - Boguszowicach oraz mieszczące się w nim Kino Zefir. W ramach spędzania czasu wolnego można skorzystać z zajęć w klubie komputerowym (lub istnieje możliwość skorzystania ze sprzętu komputerowego), koła wikliny, zespołu plastycznego, ceramiki artystycznej, modelarstwa lotniczego, zajęć chóru, zespołu wokalnego, klubu szachowego, zespołów tańca i piosenki, w tym także nowoczesnego, zajęć teatralnych oraz zajęć fitness.

Wymieniając miejsca, gdzie można spędzać czas wolny należy wspomnieć także o osiedlowym parku (gdzie znajduje się skatepark, plac zabaw i muszla koncertowa), boisku oraz stawie Papierok, który służy przede wszystkim wędkarzom. Młodzież oraz dzieci mogą skorzystać także z oferty klubów sportowych, które powstały przy szkołach (Uczniowski Klub Sportowy „Osiemnastka” przy SP nr 18 oraz Uczniowski Klub Sportowy „Junior” przy Gimnazjum nr 7). W 2008 roku powstała sala zabaw dla dzieci Kinder Klub.

Na terenie Boguszowic znajdują się także: NZOZ „Medyk” Sp. z o.o. i NZOZ „Medicor” Sp. z o.o. oraz trzy apteki. Na terenie tym funkcjonuje także NZOZ Ośrodek Leczenia Uzależnień, Opieki Psychiatrycznej i Pomocy Rodzinie „INTEGRUM”. W ramach niego prowadzony jest oddział dzienny dla osób uzależnionych od alkoholu oraz poradnia leczenia uzależnień, zapewniająca pomoc osobom uzależnionym oraz ich bliskim. Na terenie Dzielnicy Boguszowice-Stare działa również Ochotnicza Straż Pożarna „Boguszowice”, mieszcząca się przy ulicy Strażackiej 62.

Zdjęcie 3. Parafia NSPJ w Boguszowicach-Starych

Źródło: <http://www.rybnik.eu/index.php?id=57>

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku realizując Program Aktywności Lokalnej nawiązał także współpracę z niżej wymienionymi stowarzyszeniami, które prężnie zmieniają rzeczywistość środowiska lokalnego, walcząc z wykluczeniem społecznym grup dyskryminowanych:

- Stowarzyszeniem Korzenie.pl, którego celem jest rozwijanie wiedzy o kulturze własnego regionu, integracja i aktywizacja społeczności lokalnej,
- Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Rybnika-Boguszowic „17-ka”, które wśród licznych inicjatyw może wymienić między innymi prowadzenie świetlicy środowiskowej dla dzieci, klubu środowiskowego „Maszkeciarnia”, czy działalność pedagogów ulicy,
- Stowarzyszeniem „Ślady”, które za główny cel powzięło wspieranie ludzi, którzy poprzez swoją aktywność chcą zmieniać otaczającą rzeczywistość,
- Śląskim Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Osób Niepełnosprawnych oś. Południe, które prowadzi działalność na rzecz osób niepełnosprawnych,
- Stowarzyszeniem Przyjaciół i Wychowanków Zespołu Szkół Nr 6 w Rybniku „Dla Dobra”, mieszczący się przy ulicy Małachowskiego 145, które zajmuje się wspieraniem działalności dydaktycznej, wychowawczej i oświatowej Zespołu Szkół Specjalnych w Rybniku,
- Stowarzyszeniem Emerytów i Rencistów w Rybniku-Boguszowicach, mieszczącym się na Oś. Południe 37, którego celem jest aktywne uczestniczenie emerytów i rencistów w życiu społecznym dzielnicy,
- Stowarzyszeniem Promocji Zdrowia i Trzeźwości „INTEGRUM” przy ulicy Lompy 10, które zajmuje się wspieraniem działalności profilaktycznej i leczniczej placówek służby zdrowia,
- Stowarzyszeniem Społeczno-Kulturalnym „IZART” przy placu Pokoju 1, którego celem jest rozwijanie zainteresowań i pasji oraz edukacja w różnych dziedzinach życia społeczno-kulturalnego.

Badając środowisko lokalne należy wskazać na potencjał firm, które działają na tym terenie, między innymi sklepy: Biedronka, Stokrotka, Tesco, a także usytuowane tam targowisko, pasaż handlowo-usługowy w byłym Domu Górnika. Z większych przedsiębiorców należy wymienić: Piekarnię Kristof Emilia, cukiernię „Król” oraz hurtownię budowlaną „Mura GTM”.

Zdjęcie 4. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Boguszowicach-Starych

Źródło: <http://www.rybnik.eu/index.php?id=58>

3.3. Paruszowiec-Piaski

Na terenie dzielnicy Paruszowiec-Piaski podejmowane są inicjatywy, które mają zmienić niekorzystną z punktu widzenia społecznego sytuację. Poczyniono duże inwestycje, między innymi generalny remont bloków socjalnych przy ulicy Ogrodowskiego, budowa nowej siedziby przedszkola, świetlicy środowiskowej oraz biblioteki. Dzielnica ta nie posiada jednak zbyt dużego potencjału instytucjonalnego. Na jej terenie znajdują się następujące placówki oświatowe:

- Przedszkole nr 3,
- Szkoła Podstawowa nr 3 im. Św. Stanisława Kostki.

Ponadto działalność prowadzą:

- Placówka wsparcia dziennego przy ulicy Za Torem 3 b (świetlica środowiskowa), wchodząca w skład Zespołu Ognisk Wychowawczych w Rybniku, która oferuje wsparcie dzieciom w wieku 7 – 18 lat,
- Punkt Terenowy nr 4 Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku, obsługujący teren Paruszowca-Piaski (obecna siedziba - ulica Białych 7). Swym zasięgiem obejmuje dzielnice: Golejów, Gotartowice, Grabownia, Kamień, Ligota - Ligocka Kuźnia, Paruszowiec-Piaski, Rybnik-Północ, Wielopole, Ochojec,
- Filia Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Konstantego Prusa nr 4 w Rybniku przy ulicy Za Torem 5 b.

Zdjęcie 5. Przedszkole nr 3 w Rybniku, ulica Za Torem 3b

Źródło: <http://www.google.pl/imgres?q=paruszowiec++piaski+zdj%C4%99cia&hl=pl&sa=X&biw=1024&bih=607&tbm=isch&prmd=imvns&tbnid=kiBdaYKqNEV4pM:&imgrefurl>

Na jej terenie prężnie działa Rada Dzielnicy Paruszowiec-Piaski, jak również znajduje się parafia pod wezwaniem Św. Jana Sarkandra. Nie ma swojego przedstawicielstwa Komisariat Policji, niemniej jednak teren ten podlega pod Punkt Przyjęć Dzielnicowych Rybnik Boguszowice. Brak na tym terenie stowarzyszeń. Występuje jedynie Rybnickie Koło Emerytów i Rencistów „SILESIA”, którego celem jest organizowanie życia kulturalnego, krzewienie zamiłowania do systematycznego uprawiania kultury fizycznej i rekreacji emerytów i rencistów zrzeszonych w stowarzyszeniu.

Wskazując miejsca, gdzie można spędzać czas wolny wymieniłem należy Rybnickie Błonia, na których odbywają się różnego rodzaju imprezy plenerowe. Znajduje się tu plac zabaw oraz ogólnodostępne boisko sportowe mieszczące się przy ulicy Za torem. Ponadto, miłośnicy wędkowania mogą skorzystać z pobliskiego stawu. Działalność prowadzi również placówka służby zdrowia: NZOZ PRO VITA przy ulicy Mikołowskiej 94.

Teren Paruszowca-Piaski zaliczany jest do terenów przemysłowych i produkcyjnych oraz terenów użytków przemysłowych²². W chwili obecnej tereny po nieczynnej hucie są znów wykorzystywane do celów produkcyjnych. Działają tu firmy, które nie tylko dają zatrudnienie, ale także są zapleczem w realizacji działań dla środowiska. Należy tutaj wymienić między innymi Rettig Heating, Purmo, Tenneco Automotive Walker.

Zdjęcie 6. Wyremontowane familoki przy ulicy Ogrodowskiego

Źródło: http://www.google.pl/search?q=paruszowiec++piaski+zdj%C4%99cia&hl=pl&prmd=imvns&source=lnms&tbm=isch&ei=orRMT5PJIKuP4gSR8bnHAg&sa=X&oi=mode_link&ct=mode&cd=2&ved=0CBsQ_AUoAQ&biw=1024&bih=607

4. Mapa potrzeb

W ramach projektu „*Małe społeczności - wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika*” zostały przeprowadzone badania w czterech dzielnicach miasta: Maroko-Nowiny, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski oraz Boguszowicach. Badania przeprowadzane były w okresie od 1 października 2011 roku do 4 grudnia 2011 roku. W badaniach wykorzystano metodę sondażową, technikę wywiadu standaryzowanego, w tym wywiadów pogłębionych z grupą osób posiadającą szeroką wiedzę na temat poruszanej problematyki (31 osób). Dobór próby był dobierany na podstawie metody kwotowo-losowej. Założono proporcjonalne reprezentacje mieszkańców poszczególnych dzielnic oraz równe udziały kobiet i mężczyzn, a także osób należących do różnych kategorii wiekowych. Badaniami zostało objętych 1008 osób dorosłych²³. W badaniach uczestniczyła też znaczna reprezentacja osób korzystających z OPS (429 osób) oraz osób niepełnosprawnych (153 osoby).

²² Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013, s. 23

²³ Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „*Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika*”, s. 9-11

Przeprowadzone badania miały za zadanie określić problemy społeczne występujące w tych dzielnicach z perspektywy osób zamieszkujących na tych terenach. Zbadanie ich było punktem wyjścia do określenia potrzeb tych zbiorowości. Przeprowadzone badania jednoznacznie wskazały, że na terenach Boguszowic, Niedobczyc oraz Paruszowca-Piaski znajduje się takie zgrupowanie mieszkań socjalnych, które sprzyja tworzeniu grupy underclass²⁴. Jednym z problemów tych społeczności jest bezrobocie, którego prawdziwa skala jest trudna do określenia. Respondentów zapytano więc jak duży jest problem bezrobocia w dzielnicy zamieszkania. Bezrobocie jako problem mały i bardzo mały określiło jedynie 7,7% mieszkańców Boguszowic, 12% mieszkańców Paruszowca-Piaski i 6,7% mieszkańców Niedobczyc. Dużym i bardzo dużym problemem jest bezrobocie w odczuciu mieszkańców Paruszowca-Piaski (71,7%), Boguszowic (60,5%) i Niedobczyc (51,9%). Powyższe dane przedstawia tabela nr 4²⁵.

Tabela 4. Dzielnicza zamieszkania a bezrobocie, jako problem dotyczący mieszkańców

Bezrobocie jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	2,2%	4,5%	7,8%	33,5%	31,8%	20,1%
Paruszowiec-Piaski	9%	3%	3%	13,4%	26,9%	44,8%
Boguszowice	2,3%	5,4%	9,7%	22,1%	32,6%	27,9%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Ubóstwo jest następnym zagadnieniem, którego wysokość w odczuciu mieszkańców jest wyznacznikiem poziomu życia w dzielnicach. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 5. W opinii respondentów jest ono dużym i bardzo dużym problemem dla 46,8% mieszkańców Boguszowic, 43,3% mieszkańców Paruszowca-Piaski oraz 34,1 % mieszkańców Niedobczyc.

²⁴ jw., s. 131-140

²⁵ jw., s. 119-122

Tabela 5. Dzielnica zamieszkania a ubóstwo, jako problem dotyczący mieszkańców

Ubóstwo jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	4,5%	13,4%	11,7%	36,3%	24,0%	10,1%
Paruszowiec-Piaski	16,4%	3,0%	3,0%	34,3%	23,9%	19,4%
Boguszowice	5,7%	10,4%	16,5%	20,5%	31,3%	15,5%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Przemoc to problem, który jest trudny do oszacowania, gdyż wiele przypadków przemocy jest niewykryte. Mieszkańcy dzielnic zostali zapytani na ile problem ten dotyka mieszkańców dzielnicy. Jest to problem duży i bardzo duży w opinii 28,5% mieszkańców Boguszowic, 26,6% mieszkańców Niedobczyc oraz 16,6% zamieszkujących Paruszowiec-Piaski. Natomiast 27,7% mieszkańców Niedobczyc, 17,3% Boguszowic oraz 13,6% Paruszowca- Piaski nie widzi w ogóle takiego problemu lub uważa go za bardzo mały. Dane przedstawia tabela nr 6.

Tabela 6. Dzielnica zamieszkania a przemoc w rodzinach, jako problem dotyczący mieszkańców

Przemoc w rodzinach jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	13,3%	14,4%	17,8%	27,8%	18,3%	8,3%
Paruszowiec-Piaski	27,3%	13,6%	12,1%	30,3%	13,6%	3%
Boguszowice	8,5%	8,8%	20,1%	34,0%	20,7%	7,8%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Alkoholizm jest problemem bardzo poważnym i poważnym dla mieszkańców Boguszowic, gdzie 66,6% ankietowanych określa go jako bardzo duży lub duży problem. Mieszkańcy Paruszowca-Piaski określają go na poziomie 59,8%, natomiast mieszkańcy Boguszowic - 55,8%.

Tabela 7. Dzielnica zamieszkania a alkoholizm, jako problem dotyczący mieszkańców

Alkoholizm jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	3,4%	3,9%	7,8%	29,1%	34,6%	21,2%
Paruszowiec-Piaski	14,9%	4,5%	1,5%	19,4%	29,9%	29,9%
Boguszowice	1,4%	3,7%	6,8%	21,6%	32,8%	33,8%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Z punktu widzenia zbiorowości ważne jest też postrzeganie problemu starości. Jest to problem, który będzie miał tendencję wzrostową. Starość uważana jest za duży i bardzo duży problem dla mieszkańców Niedobczyc (21,2%), Paruszowca-Piaski (41,8%) i Boguszowic (20,3%). Jednakże grupa 26,8% mieszkańców Niedobczyc, 21,4 % mieszkańców Paruszowca-Piaski i 26,3% mieszkańców Boguszowic widzi ten problem jako mały lub wręcz go nie widzi.

Tabela 8. Dzielnica zamieszkania a trudna sytuacja osób starszych, jako problem dotyczący mieszkańców

Trudna sytuacja osób starszych jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	6,7%	14,5%	27,4%	24,6%	21,2%	5,6%
Paruszowiec-Piaski	28,4%	13,4%	13,4%	22,4%	19,4%	3,0%
Boguszowice	5,1%	15,2%	20,9%	32,4%	19,9%	6,4%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Część mieszkańców wskazuje na trudną sytuację osób niepełnosprawnych. Najwięcej osób określających, że niepełnosprawność jest dużym i bardzo dużym problemem wystąpiło w Boguszowicach (12,9% odpowiedzi), a następnie na Paruszowcu-Piaski (9,5%). W Niedobczycach 6% odpowiedzi określiło niepełnosprawność jako problem duży. Jednakże aż 58,2% udzielonych odpowiedzi w Dzielnicy Paruszowiec-Piaski wskazuje, że jest to problem bardzo mały lub nie występujący. Tak samo problem ten widzi 31,1% mieszkańców Niedobczyc i 28,1 % Boguszowic. Poniższa tabela przedstawia uzyskane dane.

Tabela 9. Niepełnosprawność jako problem dotyczący mieszkańców

Niepełnosprawność jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	10,1%	21,2%	31,8%	27,4%	8,9%	0,6%
Paruszowiec-Piaski	31,3%	26,9%	22,4%	13,4%	6,0%	0%
Boguszowice	8,1%	20,0%	33,2%	25,8%	11,5%	1,4%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Respondenci mieli możliwość określenia na ile osoby niepełnosprawne, zamieszkujące w dzielnicy, mają trudną sytuację. Odpowiedzi nie są jednoznaczne. Z jednej strony mieszkańcy widzą brak takiego problemu lub bardzo mały problem w Niedobczycach (29,6%), na Paruszowcu-Paskach (55,2%), Boguszowicach (25%). Duży problem i bardzo duży widziany jest analogicznie przez: 21,2%, 13,4%, 17,6% respondentów. Dane przedstawia tabela nr 10.

Tabela 10. Dzielnicę zamieszkania a trudną sytuację osób niepełnosprawnych, jako problem dotyczący mieszkańców

Trudna sytuacja osób niepełnosprawnych jako problem dotyczący mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	12,8%	16,8%	24,0%	25,1%	19,0%	2,2%
Paruszowiec-Piaski	38,8%	16,4%	17,9%	13,4%	10,4%	3,0%
Boguszowice	8,1%	19,6%	23,6%	31,1%	13,5%	4,1%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Wandalizm i chuligaństwo uważane są za duży i bardzo duży problem przez 56,9% respondentów z Boguszowic, 48,6% z Niedobczyc oraz 47,7% z Paruszowca-Piaski. Dane przedstawia tabela nr 11.

Tabela 11. Dzielnica zamieszkania a wandalizm i chuligaństwo, jako problem dotykający mieszkańców

Wandalizm i chuligaństwo jako problem dotykający mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	6,7%	6,7%	15,1%	22,9%	28,5%	20,1%
Paruszowiec-Piaski	19,4%	4,5%	3,0%	25,4%	31,3%	16,4%
Boguszowice	2,4%	7,1%	14,8%	18,9%	35,7%	21,2%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Problem z kradzieżami i rozbojami jako duży i bardzo duży w najbliższym otoczeniu widzi 39,9% respondentów z Boguszowic, 31,3% z Paruszowca-Piaski oraz 28% z Niedobczyc. Jednocześnie aż 26,9% respondentów z Paruszowca-Piaski, 24,9% z Boguszowic i 24% z Niedobczyc nie widzi tego problemu wcale albo w małym zakresie.

Tabela 12. Dzielnica zamieszkania a kradzieże i rozboje, jako problem dotykający mieszkańców

Kradzieże, rozboje jako problem dotykający mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	7,8%	16,2%	20,1%	27,9%	19,6%	8,4%
Paruszowiec-Piaski	20,9%	6,0%	9,0%	32,8%	20,9%	10,4%
Boguszowice	8,5%	17,4%	20,9%	26,6%	19,3%	7,3%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Mieszkańcy podkreślają także problem ze złym stanem mieszkań i domów. Osoby zamieszkujące na terenie Niedobczyc najczęściej określały problem jako duży i bardzo duży (55,3% odpowiedzi), następnie Paruszowiec-Piaski (36,7%) i Boguszowice (29,6%). Tabela nr 13 wskazuje całość odpowiedzi respondentów.

Tabela 13. Dzielnica zamieszkania a zły stan mieszkań i domów, jako problem dotykający mieszkańców

Zły stan mieszkań i domów jako problem dotykający mieszkańców						
Obszar	brak problemu	bardzo mały problem	mały problem	średni problem	duży problem	bardzo duży problem
Niedobczyce	3,4%	9,5%	24,6%	33,0%	21,8%	7,8%
Paruszowiec-Piaski	11,9%	10,4%	4,5%	17,9%	28,4%	26,9%
Boguszowice	10,4%	12,1%	15,2%	25,6%	23,9%	12,8%

Źródło: Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”

Analizując badania przeprowadzone w tych dzielnicach oraz badania własne, przeprowadzone przez Zespół Pracy ze Społecznością Lokalną, poparte pracą z tymi społecznościami, wyłania się obraz społeczności, w których funkcjonowanie społeczne może prowadzić do wykluczenia społecznego. Eksperti oraz mieszkańcy mówią o tworzeniu się i rozwoju społeczności underclass, która funkcjonuje poza głównym nurtem życia społecznego²⁶. Charakterystyczne jest przyjmowanie strategii życiowych, polegających na zapewnieniu minimum potrzeb egzystencjonalnych bez planowania przyszłości i zapewnianiu tylko minimalnego poziomu zaspokojenia potrzeb, pozwalających jedynie na egzystencję. Bierność członków tej społeczności i strategię życiowe z niej wynikające, przejmowane są przez następne pokolenia, co prowadzi do reprodukcji biedy, a przede wszystkim przeświadczenia o niemożności wpływu na własne życie. Osoby zamieszkujące na tych terenach z jednej strony podkreślają problem ze znalezieniem pracy i występowanie długotrwałego bezrobocia. Jest to nierozzerwalnie związane z różnymi dysfunkcjami społecznymi, pojawiającymi się na tych terenach: alkoholizmem, wandalizmem, łamaniem prawa, przemocą domową. To utrwała biedę i tworzenie negatywnych strategii życiowych. Badania własne przeprowadzone przez Zespół Pracy ze Społecznością Lokalną w tych dzielnicach, gdzie dotychczas realizowane są działania w ramach PAL, pozwalają na wyciągnięcie podobnych wniosków. Diagnoza problemów została przeprowadzona metodą badań ankietowych, w okresie listopad 2010 r.-styczeń 2011 r., na podstawie otrzymanych 212 ankiet z Niedobczyc i 57 ankiet z Boguszowic oraz 116 ankiet z Paruszowca-Piaski (przeprowadzonych w okresie listopad 2011 r.-luty 2012 r.). Badana próba była zróżnicowana pod względem wiekowym, wykształcenia, statusu zawodowego oraz płci. Informacje zbierane były także bezpośrednio podczas realizacji Programów Aktywności Lokalnej nie tylko od uczestników, ale także przedstawicieli różnych instytucji. Realizacja Programów Aktywności Lokalnej wymaga bowiem stałego kontaktu zarówno z mieszkańcami dzielnicy jak i instytucjami na ich terenie działającymi. Niezbędne jest dostosowywanie działań do potrzeb mieszkańców, co możliwe jest tylko poprzez ewaluację i monitoring działań.

We wszystkich trzech dzielnicach pojawia się potrzeba poprawy bezpieczeństwa (Niedobczyce - 25%, Boguszowice - 42%, Paruszowiec-Piaski - 26% respondentów). To koreluje z danymi statystycznymi dotyczącymi liczby przestępstw i interwencji policji oraz kradzieży i rozbojów na tych terenach, jak również wysokim poziomem zgłaszanego problemu wandalizmu i chuligaństwa. W opinii mieszkańców we wszystkich trzech dzielnicach istnieje problem z młodzieżą, która spędza czas na ławkach przed blokami. Podkreślany jest brak oferty, skierowanej bezpośrednio do tej grupy młodych ludzi, by mogli spędzać czas w bardziej konstruktywny sposób. We wszystkich dzielnicach

²⁶ Dr Andrzej Górny, dr Agata Zygmunt „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”, s. 131-139

pojawia się także potrzeba obniżenia poziomu problemów społecznych (Boguszowice i Niedobczyce - 20%, Paruszowiec-Piaski 17%, co wiąże się z omawianym tematem).

Mieszkańcy tych terenów podkreślają także potrzebę poprawy wyglądu dzielnicy (Niedobczyce - 20%, Boguszowice - 27%, Paruszowiec-Piaski - 23%). Przeprowadzone badania dotyczące złego stanu mieszkań i domów potwierdzają te dane. Jednakże zgłaszane problemy dotyczą nie tylko samych mieszkań, ale także bezpośredniego miejsca zamieszkania i terenów wokół bloków. Mieszkańcy zgłaszają też dużą potrzebę organizacji terenów zielonych, tak aby służyły mieszkańcom (powstanie zagospodarowanych parków, siłowni na dworze, placów zabaw, zieleńców).

Innym zagadnieniem, które pojawia się w pracy z wyżej wymienionymi społecznościami, jest konieczność zwiększenia oferty kulturalno-oświatowej: Boguszowice - 13% opowiedziało się za zwiększeniem oferty, 12% za promowaniem dostępnych ofert, dotyczących form spędzania czasu wolnego; Paruszowiec-Piaski - 13% za zwiększeniem oferty kulturalno- oświatowej i 12% za promowaniem dostępnych ofert, dotyczących form spędzania czasu wolnego; Niedobczyce - 16% za promowaniem ofert, dotyczących spędzania wolnego czasu. Z praktyki pracy organizowania środowiska lokalnego wynika, że część mieszkańców dzielnic nie ma możliwości korzystania z istniejącej oferty. Najtrudniejsza sytuacja jest w Dzielnicy Paruszowiec-Piaski, gdzie nie ma domu kultury. Jednak także w Boguszowicach i Niedobczycach, gdzie oferta jest bogata, nie jest dostępna dla wszystkich. Analizując przyczyny takiego stanu rzeczy, z przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami, wyodrębniło się kilka powodów. Jednym z nich jest koszt skorzystania z oferty kulturalno- rekreacyjno-oświatowej. Osoby zamieszkujące na tych terenach, w szczególności klienci OPS, niejednokrotnie nie mają możliwości przeznaczyć środków finansowych ze swojego budżetu domowego na skorzystanie z istniejących ofert. Z drugiej strony, część mieszkańców nie posiada wiedzy o istniejącej ofercie oraz jej kosztach. Trzecim powodem nie korzystania z dóbr kultury jest brak potrzeby podjęcia jakichkolwiek działań i skupianie się tylko na zapewnieniu minimum potrzeb egzystencjonalnych. Działania, które w takich przypadkach należy podjąć to praca nad wzbudzeniem potrzeb wyższych i zwiększenie potrzeby samorozwoju oraz praca nad promowaniem istniejącej bazy i organizowanie działań, które są atrakcyjne dla mieszkańców, nie są kosztowne i nie będą obciążeniem dla budżetu domowego.

Badając potrzeby oraz monitorując dotychczasowe działania, zgodnie we wszystkich dzielnicach, zgłaszana jest potrzeba na korzystanie z bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego – psychologa, prawnika, doradcy zawodowego. Z wcześniejszych doświadczeń można wyciągnąć wnioski, że ogromne zapotrzebowanie jest na poradnictwo prawne oraz poradnictwo w pisaniu pism urzędowych (m.in. do sądu). Potrzebę taką zgłaszano niezależnie od miejsca zamieszkania.

Inną podkreślaną przez pracowników Zespołu Pracy ze Środowiskiem Lokalnym OPS potrzebą jest zmiana wizerunku ich miejsca zamieszkania w opinii innych rybniczian. Osoby zamieszkujące na tych terenach czują się stygmatyzowane, jako pochodzące i mieszkające w gorszych dzielnicach. Zależy im na tworzeniu pozytywnego obrazu ich miejsca zamieszkania i ukazywaniu pozytywnych zmian w nich wprowadzanych.

5. Cele Programu

Podniesienie funkcjonowania społecznego i zawodowego mieszkańców Boguszowic, Paruszowca-Piaski, Niedobczyc oraz poziomu aktywności instytucji lokalnych na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych w latach 2014 -2015, w szczególności osób wymagających pełnego włączenia w życie społeczne

Cel szczegółowy	Wskaźnik pomiar celu	Wartość wskaźnika			Źródło weryfikacji/pozyskania danych do pomiaru wskaźnika oraz częstotliwość pomiaru
		K	M	O	
Podniesienie poziomu aktywności mieszkańców oraz instytucji lokalnych w celu rozwiązywania ważnych problemów społecznych, w szczególności dotyczących osoby korzystające ze wsparcia OPS	Liczba osób zwiększających własną aktywność poprzez udział w inicjatywach społecznych	22	10	32	Liczba osób biorących udział w inicjatywach (listy obecności, początek i koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób zwiększających wiedzę na temat potrzeb i problemów grup i społeczności	28	12	40	Liczba osób biorących udział w działaniach środowiskowych (listy obecności, początek i koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób zwiększających świadomość społeczną	28	12	40	Liczba osób korzystających ze wsparcia specjalistycznego (listy obecności, początek i koniec realizacji wsparcia)
Zdobycie umiejętności umożliwiających wejście na rynek pracy, nauka łączenia życia zawodowego z życiem rodzinnym oraz podwyższenie statusu zawodowego poprzez zwiększenie kwalifikacji zawodowych	Liczba osób, które podwyższyły kwalifikacje poprzez kursy, szkolenia ułatwiające podjęcie zatrudnienia	15	5	20	Liczba certyfikatów, ankieta (początek i koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób, która zwiększyła wiedzę z zakresu poruszania się po rynku pracy - doradca zawodowy	30	15	45	Lista obecności z zajęć, ankieta (początek i koniec realizacji wsparcia)
Wzmocnienie potencjału osobowościowego poprzez zwiększenie motywacji do działania i wiary we własne siły, wytworzenie umiejętności interpersonalnych oraz poprawa funkcjonowania w społeczeństwie	Liczba osób, które podniosły kompetencje społeczne po udziale w grupie wsparcia	25	5	30	Liczba certyfikatów z uczestnictwa, opinia pracownika socjalnego (początek i koniec realizacji wsparcia)
	Liczba osób, która wzmocniła umiejętności psychospołeczne po udziale w warsztatach motywacyjnych	25	5	30	Liczba certyfikatów ukończenia treningu, ankieta (początek i koniec realizacji wsparcia)

W ramach Programu został wyodrębniony także wskaźnik pomiaru celu głównego, jakim jest liczba osób objętych umową PAL. Wartością pożądaną wskaźnika będzie podpisanie 45 umów, w tym z 30 kobietami i 15 mężczyznami.

6. Grupy docelowe

Program w latach 2014-2015 jest skierowany do łącznie 45 osób, ich rodzin oraz otoczenia, zamieszkujących w Niedobczycach, Boguszowicach oraz Paruszowcu- Piaski, zagrożonych wykluczeniem społecznym, wykluczonych i dyskryminowanych na rynku pracy, korzystających z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku. Uczestnicy Programu będą wywodzić się z grupy osób bezrobotnych i niepracujących, osób niepełnosprawnych, osób wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych, a także pracujących, zagrożonych utratą pracy. W ramach Programu dopuszcza się objęcie wsparciem więcej osób, jeżeli ich indywidualna sytuacja będzie świadczyła o zagrożeniu pogłębiania się wykluczenia społecznego i depriwacji potrzeb zarówno ww. osób jak ich rodziny. Od potencjalnych uczestników zostaną przyjęte deklaracje udziału w Programie. Przewiduje się zastosowanie w ramach Programu co najmniej czterech instrumentów aktywnej integracji z grupy instrumentów aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, społecznej i zdrowotnej, z czego każdy uczestnik skorzysta z co najmniej jednego, zgodnie z zaktualizowanymi *Zasadami przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy*

Spółecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. Zastosowane instrumenty zależne będą od indywidualnej sytuacji osoby objętej PAL. Wybór odpowiednich instrumentów będzie efektem współpracy pracownika socjalnego z uczestnikiem, jednakże zależność będzie także od konsultacji z doradcą zawodowym. Ponadto, uczestnicy Programu, ich rodziny oraz otoczenie objęci zostaną działaniami o charakterze środowiskowym.

7. Czas trwania Programu

Program realizowany będzie od 1 stycznia 2014 roku do 31 czerwca 2015 roku, w ramach projektu „Skorzystaj z szansy”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

8. Sposób i metody realizacji

Wszystkie działania, podejmowane w ramach Programu, są zgodne z zaktualizowanymi *Zasadami przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.*

8.1. Zadanie I. Aktywna integracja

W ramach Programu stosowane i finansowane będą instrumenty o charakterze aktywizacyjnym, mające doprowadzić do przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz do ich integracji ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie im zdolności lub możliwości zatrudnienia, uzyskanie wsparcia dochodowego oraz wyeliminowanie przeszkód napotykanymi przez osoby i rodziny w procesie dostępu do praw i usług społecznych, a przez to wspierających ich powrót do zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej²⁷. Zestaw instrumentów aktywnej integracji dostosowany będzie do potrzeb konkretnych uczestników Programu. Przewiduje się zastosowanie co najmniej czterech instrumentów aktywnej integracji z grupy instrumentów aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, społecznej i zdrowotnej, z czego każdy uczestnik skorzysta z co najmniej jednego.

Istnieje możliwość wyboru instrumentów z następujących grup:

- aktywizacja zawodowa,
- aktywizacja edukacyjna,
- aktywizacja zdrowotna,
- aktywizacja społeczna,
- pozostałe instrumenty stosowane w ramach aktywnej integracji.

8.1.1. Instrumenty aktywizacji zawodowej:

- a) praca (zatrudnienie), praktyka lub staż w spółdzielni socjalnej lub innym podmiocie również w przedsiębiorstwie,
- b) włączanie osób niepełnosprawnych w zajęcia na rzecz aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej poprzez finansowanie zajęć, związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz wszystkich dodatkowych działań na rzecz aktywnej integracji dotychczas nie oferowanych przez WTZ (np. dodatkowe zajęcia aktywizacyjne),
- c) usługi wspierające aktywizację zawodową, organizacja i finansowanie usług wspierających, w tym: trenera pracy, doradcy zawodowego.

---

²⁷ *Zasady przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 z dnia 1.01.2013 roku, s. 20.*

8.1.2. Instrumenty aktywizacji edukacyjnej:

- a) skierowanie i sfinansowanie zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym lub policealnym oraz kosztów z nimi związanych,
- b) skierowanie i sfinansowanie zajęć w ramach kształcenia ustawicznego, mających na celu uzyskanie zawodu lub przygotowania zawodowego,
- c) skierowanie i sfinansowanie zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych, umożliwiających aktywizację zawodową,
- d) organizacja i sfinansowanie usług wspierających aktywizację edukacyjną,
- e) sfinansowanie kosztów nauki na poziomie wyższym dla osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze lub inne formy opieki zastępczej.

8.1.3. Instrumenty aktywizacji zdrowotnej:

- a) skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej, rodzinnej lub psychospołecznej dla rodzin lub osób,
- b) skierowanie i sfinansowanie programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, o którym mowa w przepisach o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- c) skierowanie i sfinansowanie programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego w przypadku osób uzależnionych od alkoholu, w rozumieniu przepisów o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- d) skierowanie i sfinansowanie programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej dla osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii,
- e) sfinansowanie części kosztów turnusów rehabilitacyjnych, kosztów zespołów ćwiczeń fizycznych, usprawniających psychoruchowo lub zajęć rehabilitacyjnych, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych.

8.1.4. Instrumenty aktywizacji społecznej:

- a) organizowanie i finansowanie uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego, świetlicach i klubach, o których mowa w przepisach pomocy społecznej, przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz przepisach o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- b) koszty vouchera (talonu) na samodzielny zakup usług społecznych dokonywanego przez osobę będącą stroną kontraktu socjalnego lub inną formą działań, objętą działaniami aktywnej integracji, jako działanie służące usamodzielnieniu klienta pomocy społecznej,
- c) organizacja i finansowanie usług wspierających osoby niepełnosprawne, w tym kosztów zatrudnienia tłumacza osoby głuchoniemej, przewodnika osoby niewidomej, asystenta osoby niepełnosprawnej,
- d) organizacja i finansowanie usług wspierających animację lokalną, w tym kosztów zatrudnienia animatora lokalnego, lidera klubu integracji społecznej, streetworkera,
- e) organizacja i finansowanie usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych, w tym kosztów zatrudnienia asystenta rodzinnego i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej (zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), konsultantów rodzinnych, mediatorów itp.,
- f) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych, w tym osób opuszczających pieczę zastępczą (art. 36, pkt. 2 lit q ustawy o pomocy społecznej, art. 140 ust. 1 pkt 1 lit c oraz pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), oraz bezdomnych,
- g) organizacja i finansowanie kosztów wolontariatu, zgodnie z przepisami o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz kosztów zatrudnienia osoby prowadzącej klub wolontariuszy,
- h) organizacja i finansowanie metod pracy w środowisku rodzinnym,

- i) organizacja i finansowanie uczestnictwa w grupach i klubach samopomocowych, w tym kosztów zatrudnienia osoby prowadzącej klub lub grupę,
- j) organizacja i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych, w tym kosztów zatrudnienia i działania osoby prowadzącej klub lub grupę,
- k) organizacja i finansowanie poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, mediacji rodzinnej oraz udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, służące przywróceniu samodzielności życiowej, w tym powrotu na rynek pracy,
- l) organizacja i finansowanie poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych, umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego, w tym powrót na rynek pracy i aktywizację zawodową.

8.1.5. Pozostałe instrumenty stosowane w ramach aktywnej integracji:

- a) koszty opieki nad dzieckiem lub osobą zależną (na czas realizacji zajęć), poniesione przez osobę będącą uczestnikiem zajęć lub koszty zorganizowania zajęć z dziećmi lub osobami zależnymi osób będących uczestnikami zajęć,
- b) koszty pobytu dziecka uczestnika projektu w świetlicach i klubach,
- c) koszty ubezpieczenia zdrowotnego uczestnika projektu,
- d) koszty dojazdów uczestników projektu oraz osób z ich otoczenia, które korzystają z instrumentów aktywnej integracji, a w przypadku niepełnosprawnych uczestników ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności również ich opiekunów, związane z uczestnictwem w kursach, poradnictwie, szkoleniach, konsultacjach i innych zajęciach związanych z realizacją projektu,
- e) koszty wyżywienia dla uczestników projektu oraz osób z ich otoczenia, które korzystają z instrumentów aktywnej integracji, a w przypadku niepełnosprawnych uczestników ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności także ich opiekunów, podczas zajęć wynikających z zaplanowanej ścieżki reintegracji,
- f) kierowanie i sfinansowanie badań profilaktycznych lub specjalistycznych, w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia,
- g) koszty ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków uczestników projektu.

8.2. Zadanie II. Działania o charakterze środowiskowym

Działania o charakterze środowiskowym, realizowane w ramach Programu, zależą od potrzeb uczestników. Wśród tych działań zaplanowano:

- a) przygotowanie i wsparcie działań indywidualnych oraz programów środowiskowych, spotkania z grupami docelowymi, przeprowadzanie badań diagnostycznych, przygotowywanie raportów, dotyczących potrzeb i zasobów danej społeczności,
- b) edukację społeczną i obywatelską, w tym organizowanie spotkań, konsultacji, działań edukacyjnych i debat społecznych dla mieszkańców,
- c) organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach, w szczególności o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym czy turystycznym,
- d) inne działania o charakterze integracyjnym, wynikające np. z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

8.3. Zadanie III. Praca socjalna, w tym środowiskowa praca socjalna

W ramach Programu świadczona będzie praca socjalna w stosunku do każdej osoby objętej wsparciem. Realizowane będą działania w oparciu o trzy metody pracy socjalnej:

- metoda indywidualnego przypadku,
- metoda grupowa,
- metoda organizowania środowiska lokalnego.

Szczególny nacisk kładziony jest na trzecią metodę pracy socjalnej - metodę organizowania środowiska lokalnego. Praca socjalna realizowana jest przez pracowników socjalnych, także w stosunku do tych mieszkańców dzielnic, którzy wymagają wsparcia w postaci pracy socjalnej.

8.4. Zadanie IV. Zasiłki

W ramach PAL możliwe jest przyznanie świadczeń w formie zasiłków celowych, okresowych oraz świadczeń z tytułu kontynuacji nauki, zgodnie z ustawą *o pomocy społecznej*.

8.5. Zadanie V. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu

Zadanie Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu ma na celu sprawną realizację Programu poprzez monitoring i ewaluację, co pozwoli na prawidłowe rozliczenie środków finansowych. W ramach tego zadania realizowane będą więc takie działania, jak:

- a) obsługa administracyjno-księgową,
- b) promocja Programu,
- c) monitoring i ewaluacja Programu.

9. Budżet Programu

Budżet Programu zabezpieczony jest w ramach projektu „Skorzystaj z szansy”, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Koszt Programu określony jest we wniosku o dofinansowanie projektu systemowego „Skorzystaj z szansy” i wynosi 189.795,28 zł. Zakłada się także wsparcie ze strony sponsorów w *zadaniu II. Działania o charakterze środowiskowym*. Kwota przeznaczona na Program może ulec zmianie, ze względu na możliwe przesunięcia w ramach projektu „Skorzystaj z szansy”, zgodnie z *Wytocznymi w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Zadania: III. Praca socjalna, w tym środowiskowa praca socjalna, IV. Zasiłki i V. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu* nie są wyszczególnione w ramach wyżej wymienionego budżetu, gdyż ujęte są w całości wniosku aplikacyjnego „Skorzystaj z szansy” .

Wszystkie działania podejmowane z ramach Programu oraz dokonywane zmiany są zgodne z zaktualizowanymi *Zasadami przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013* oraz *Wytocznymi w zakresie kwalifikowania wydatków ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*.

Tabela 13. Budżet Programu na lata 2014-2015

L.p.	Zadanie	ROK							
		2014				2015			
		Jedn. miary	Ilość	Cena jednostk. (w zł)	Łącznie	Jedn. miary	Ilość	Cena jednostk. (w zł)	Łącznie
Zadanie I. Aktywna integracja									
1	PAL (umowy - cztery instrumenty aktywnej integracji)	szt.	45	1.500,00	67.500,00	szt.	45	1.000,00	45.000,00
Zadanie II. Działania o charakterze środowiskowym									
2	PAL (wejściówki na wystawę, muzeum, teatr)	szt.	60	15,00	900,00	szt.	0	0,00	0,00
3	PAL Boguszowice (wyjazd edukacyjny do Krakowa: wyżywienie, autobus, obiad, wejściówki, atrakcje)	osoba	0	0,00	0,00	osoba	20	100,00	2.000,00
4	PAL Boguszowice (Punkt poradnictwa obywatelskiego w Boguszowicach: wynagrodzenie - umowa zlecenie, zgodnie z potrzebami mieszkańców)	godz.	80	100,00	8.000,00	godz.	40	100,00	4.000,00
5	PAL Boguszowice (Piknik Integracyjny: zakup żywności na poczęstunek, naczynia jednorazowe - 300 osób, w tym 10 BO)	szt.	300	10,00	3.000,00	szt.	0	0,00	0,00
6	PAL Boguszowice (wynajęcie urządzeń pneumatycznych na piknik: rekreacja, dmuchane zjeżdżalnie - 300 osób)	godz.	8	400,00	3.200,00	godz.	0	0,00	0,00
7	PAL Boguszowice (zakup artykułów na konkurs podczas pikniku: książki, słodczy, sprzętu sportowego)	szt.	20	35,00	700,00	szt.	0	0,00	0,00
8	PAL Boguszowice (wynajęcie zespołu na piknik)	występ	1	2.000,00	2.000,00	występ	0	0,00	0,00
9	PAL Boguszowice (spotkanie edukacyjne - Dzień Promocji Zdrowia: materiały do realizacji zadania, tj. zdrowa żywność, materiały do pierwszej pomocy - 150 osób)	zestaw	0	0,00	0,00	zestaw	1	800,00	800,00
10	PAL Boguszowice (spotkanie edukacyjne - Dzień Promocji Zdrowia: umowy zlecenia ze specjalistami - lekarze, pielęgniarki; 150 osób)	godz.	0	0,00	0,00	godz.	55	100,00	5.500,00
11	PAL Boguszowice - spotkanie mikołajkowe - zakup żywności	osoba	100	10,00	1.000,00	osoba	0	0,00	0,00
12	PAL Boguszowice (spotkanie mikołajkowe: zakup książek, słodczy,	osoba	100	5,00	500,00	osoba	0	0,00	0,00

	sprzętu sportowego)								
13	PAL Boguszowice (inicjatywa społeczna: zakup niezbędnych artykułów, np. kwiatki, farba, deski, ziemia, itp.)	zestaw	1	501,28	501,28	zestaw	1	500,00	500,00
14	PAL Boguszowice (spotkanie edukacyjno- integracyjne dla mieszkańców: zakup żywności)	osoba	150	5,00	750,00	osoba	0	0,00	0,00
15	PAL Niedobczyce (wyjazd edukacyjny do Krakowa: wyżywienie, autobus, obiad, wejściówki, atrakcje)	osoba	0	0,00	0,00	osoba	20	100,00	2.000,00
16	PAL Niedobczyce (Punkt Poradnictwa Obywatelskiego: wynagrodzenie doradcy zawodowego, prawnika, psychologa – umowa zlecenie)	godz.	80	100,00	8.000,00	godz.	40	100,00	4.000,00
17	PAL Niedobczyce (Piknik Integracyjny: zakup żywności na poczęstunek, naczynia jednorazowe - 300 osób, w tym 10 BO)	osoba	200	5,00	1.000,00	osoba	0	0,00	0,00
18	PAL Niedobczyce (wynajęcie urządzeń pneumatycznych na piknik: rekreacja, dmuchane zjeżdżalnie - 100 osób)	godz.	8	200,00	1.600,00	godz.	0	0,00	0,00
19	PAL Niedobczyce (zakup artykułów na konkurs podczas pikniku: książki, słodycze, sprzęt sportowy)	szt.	20	15,00	300,00	szt.	0	0,00	0,00
20	PAL Niedobczyce (spotkanie mikołajkowe: zakup żywności)	osoba	100	5,00	500,00	osoba	0	0,00	0,00
21	PAL Niedobczyce (spotkanie mikołajkowe: – zakup książek, słodyczy, sprzętu sportowego)	osoba	100	10,00	1.000,00	osoba	0	0,00	0,00
22	PAL Niedobczyce (inicjatywa społeczna: zakup niezbędnych artykułów, tj. kwiatki, farba, deski, ziemia, itp.)	zestaw	1	500,00	500,00	zestaw	1	500,00	500,00
23	PAL Niedobczyce (spotkanie edukacyjno- integracyjne dla mieszkańców: zakup żywności)	osoba	50	10,00	500,00	osoba	0	0,00	0,00
24	PAL Paruszowice (wyjazd edukacyjny do Krakowa: autobus, wyżywienie, obiad, ubezpieczenie, wejściówki, atrakcje – 10 BO)	szt.	0	0,00	0,00	szt.	20	100,00	2.000,00
25	PAL Paruszowice (Punkt Poradnictwa Obywatelskiego: wynagrodzenie – umowa zlecenie, zgodnie z potrzebami mieszkańców)	godz.	80	100,00	8.000,00	godz.	40	100,00	4.000,00
26	PAL Paruszowice	godz.	8,00	200,00	1.600,00	godz.	0	0,00	0,00

	(wynajęcie urządzeń pneumatycznych na piknik: rekreacja, dmuchane zjeżdźalnie -300 osób)								
27	PAL Paruszowiec (Piknik Integracyjny: zakup żywności na poczęstunek, naczyń jednorazowych - 100 osób, w tym 10 BO)	szt.	100,00	5,00	500,00	szt.	0	0,00	0,00
28	PAL Paruszowiec (zakup artykułów na konkursy podczas pikniku: książek, słodyczy, sprzętu sportowego)	szt.	20,00	15,00	300,00	szt.	0	0,00	0,00
29	PAL Paruszowiec (spotkanie edukacyjne Dzień Promocji Zdrowia: materiały do realizacji zadania, tj. zdrowa żywność, materiały do pierwszej pomocy -150 osób)	godz.	0	0,00	0,00	zestaw	1	644,00	644,00
30	PAL Paruszowiec (spotkanie edukacyjne Dzień Promocji Zdrowia: umowy zlecenia ze specjalistami - lekarze, pielęgniarki, 150 osób)	godz.	0	0,00	0,00	godz.	55	100,00	5.500,00
31	PAL Paruszowiec (inicjatywa społeczna: zakup niezbędnych artykułów, tj. kwiatki, farba, deski, ziemia, itp.)	zestaw	1	500,00	500,00	zestaw	1	500,00	500,00
32	PAL Paruszowiec (spotkanie edukacyjno-integracyjne dla mieszkańców: zakup żywności)	osoba	50	10,00	500,00	osoba	0	0,00	0,00
Zadanie III. Praca socjalna, w tym środowiskowa praca socjalna									
33	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zadanie IV. Zasiłki									
34	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zadanie V. Zarządzanie, organizacja oraz promocja Programu									
35	-	-	-	-	-	-	-	-	-

10. Harmonogram realizacji Programu na lata 2014-2015

Tabela 14. Harmonogram realizacji Programu na lata 2014-2015

<i>HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU 2014 - 2015</i>																			
ROK		ROK 2014												ROK 2015					
KWARTAŁ		I			II			III			IV			I			II		
MIESIĄC		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
1. Aktywna integracja																			
1.1	Nabór uczestników do Programu																		
1.2	Podpisanie umów do PAL																		
1.3	Realizacja instrumentów aktywnej integracji																		
1.4	Realizacja działań wspierających instrumenty aktywnej integracji																		
2. Działania o charakterze środowiskowym																			
2.1	Działanie Klubu Społeczności Lokalnej – Punktu Poradnictwa Obywatelskiego																		
2.1.1	Organizacja wolontariatu																		
2.1.2	Spotkania, imprezy, działania o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym, turystycznym																		
	Edukacja społeczna i obywatelska																		
	Działania o charakterze integracyjnym																		
	Wsparcie działań indywidualnych oraz programów środowiskowych																		
2.1.3	Organizowanie Koalicji i współpraca na rzecz Boguszowic, Niedobczyc oraz Paruszowca-Piaski																		
3. Praca Socjalna, w tym środowiskowa praca socjalna																			
4. Zasiłki																			
5. Zarządzanie i organizacja Programu																			
5.3	Obsługa administracyjno-księgową																		
5.5	Promocja																		
5.6	Monitoring i ewaluacja Programu																		

11. Realizatorzy Programu oraz podział odpowiedzialności

Odpowiedzialność za realizację Programu przejmuje Zespół Pracy ze Społecznością Lokalną Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku, który zajmuje się realizacją całości projektu „Skorzystaj z szansy”. Do realizacji Programu zaangażowani także zostaną inni pracownicy Ośrodka. Korzystać się będzie również z pomocy organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych, instytucji działających na terenie Rybnika oraz wolontariuszy.

II. SPIS ZDJĘĆ, RYSUNKÓW I TABEL

Zdjęcie 1 Familoki w Niedobczycach przy ulicy Andersa - zabytkowe osiedle górnicze

Zdjęcie 2 Dom Kultury w Niedobczycach

Zdjęcie 3 Parafia NSPJ w Boguszowicach-Starych

Zdjęcie 4 Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Boguszowicach-Starych

Zdjęcie 5 Przedszkole nr 3 w Rybniku, ulica Za Torem 3b

Zdjęcie 6 Wyremontowane familoki przy ulicy Ogrodowskiego

Rysunek 1 - Dzielnice Rybnika

Tabela 1 Struktura demograficzna mieszkańców

Tabela 2 Powody korzystania z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku przez mieszkańców dzielnic w 2012 roku

Tabela 3 Liczba osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby mieszkańców

Tabela 4 Dzielnica zamieszkania a bezrobocie, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 5 Dzielnica zamieszkania a ubóstwo, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 6 Dzielnica zamieszkania a przemoc w rodzinach, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 7 Dzielnica zamieszkania a alkoholizm, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 8 Dzielnica zamieszkania a trudna sytuacja osób starszych, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 9 Niepełnosprawność jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 10 Dzielnica zamieszkania a trudna sytuacja osób niepełnosprawnych, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 11 Dzielnica zamieszkania a wandalizm i chuligaństwo, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 12 Dzielnica zamieszkania a kradzieże i rozboje, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 13 Dzielnica zamieszkania a zły stan mieszkań i domów, jako problem dotyczący mieszkańców

Tabela 13 Budżet Programu na lata 2014-2015

Tabela 14 Harmonogram realizacji Programu na lata 2014-2015